

อนุสรณ์คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์
๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๔

อนุสรณ์คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์

๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๔

ชาตะ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๐
มตะ ๑๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๔

ประวัติ

คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์

คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์ เป็นธิดาของ นายผัน นางไล้ เกิดที่บ้านตำบลพระแท่นดงรัง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๐ เมื่อเยาว์วัยได้ใช้ชีวิตอยู่กับบิดามารดาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อถึงวัยอันสมควรจึงสมรสและมีบุตรธิดารวมกัน ๖ คน คือ

๑. นางบุญทวี มณีโชติ

๒. นางสมถวิล ทรรพลักษณ์

๓. นางวิมล บวรสิน

๔. นางอาภรณ์ สุขอนานนท์

๕. นายประสาร สุขอนานนท์

๖. นางสร้อยเพชร ปานะนนท์

ตลอดชีวิตของคุณแม่สังวาลย์ คุณแม่มีแต่ความโอบอ้อมอารีและสุภาพเรียบร้อยต่อญาติมิตรทั่วไป คุณแม่มีความรักลูก ๆ อย่างจะหาใครเปรียบได้ยาก ได้ประกอบแต่กรรมดีมาโดยตลอด เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ๆ คุณแม่มีแต่ความเมตตาสนใจในการศึกษาหาความรู้ และส่งเสียให้ลูกทุกคนได้เล่าเรียนตามกำลังฐานะ และได้เฝ้าติดตามอบรมลูก ๆ ให้ประพฤติเรียบร้อย รู้จักวิธีวางตัวและการดำเนินชีวิต แม้ว่าลูกทุกคนจะมีเหย้ามีเรือนไปแล้ว แม่ก็ยังเป็นห่วงใยคอยดูแลอยู่ไม่ได้ขาด คุณแม่เป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนทั่วไป เห็นความทุกข์ของคนอื่นเหมือนความทุกข์ของตัวเอง ถ้าคุณแม่มีโอกาสช่วยเหลือได้ คุณแม่จะไม่ยอมให้โอกาสนั้นผ่านไปเลย จึงเป็นที่รักใคร่นับถือและเคารพของผู้รู้จักคบหาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นคุณแม่ยังเป็นคนฝักใฝ่ใจในการบุญสุนทรทาน เข้าวัดทำบุญอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส

คุณแม่สังวาลย์เป็นคนแข็งแรง ไม่เคยหยุดนิ่ง มีเวลาที่จะทำอะไรได้เป็นต้องทำโดยไม่ต้องออกปาก เป็นคนขยันขันแข็ง แม้เมื่อย่างเข้าวัยชราความรักของแม่ที่มีต่อลูก ๆ ก็ยิ่งเพิ่มทวี ผลัดเปลี่ยนเวียนไปเยี่ยมลูกคนนั้นคนนี้มิได้ขาด การใดของลูกที่แม่จะเข้าช่วยได้ แม่ทำเองลูกไม่ต้องขอร้อง ด้วยความรักและห่วงใยนั่นเอง แม้ลูก ๆ จะขอให้พักผ่อนเสีย แม่ก็ยังบอกว่าไม่เกินแรงแม่ กิจวัตรของแม่จึงเป็นที่ประทับใจของลูก ๆ ยิ่งนัก

เมื่อประมาณเดือนกันยายน ๒๕๑๓ คุณแม่เริ่มมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะ ด้วยโรคปอดบวม ลูกได้ส่งเข้ารับการรักษาที่ศัลยลักษณ์คลีนิค เมื่ออาการดีขึ้นได้กลับมาพักผ่อนที่บ้านชั่วคราว ต่อมาอาการป่วยได้กำเริบขึ้นอีก คราวนี้ได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่ออาการทุเลาได้กลับมาพักผ่อนที่บ้านอีกระยะหนึ่ง เมื่อรู้สึกว่าอาการจะกำเริบอีก คราวนี้ได้

เข้าไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลพร้อมมิตร จากการตรวจอย่างละเอียดพบว่าแม่เป็นมะเร็งที่กระเพาะอาหาร แพทย์ได้ทำการผ่าตัดและพักฟื้นอยู่อีกระยะหนึ่งจึงกลับไปพักฟื้นต่อที่บ้าน

ครั้งสุดท้ายเมื่อกลางเดือนมีนาคม ๒๕๑๔ คุณแม่มีอาการของโรคกำเริบอีก ครั้งนี้ได้ส่งเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ที่โรงพยาบาลนี้ นายแพทย์พันโทพิชัย มัณฑจิตรได้ให้การรักษาและเอาใจใส่อย่างดี แต่อาการของโรคมีแต่ทรงกับทรุด ประกอบกับมีอายุมากแล้วไม่มีกำลังพอที่จะต่อต้านกับโรคได้ ในที่สุดคุณแม่ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบเมื่อเวลา ๐๓.๔๕ น. ของวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ รวมอายุได้ ๗๓ ปี ๙ เดือน ๑๕ วัน

ตลอดเวลาที่อยู่ในความดูแลของแพทย์ ความรู้สึกและสติสัมปชัญญะของคุณแม่คงเป็นปรกติทุกอย่าง จำได้แม้กระทั่งผู้ที่เข้าไปเยี่ยม แม้จะนอนอยู่กับเตียงคนไข้ คุณแม่ก็ยังเฝ้าอบรม

ลูกที่คอยไปเฝ้าดูแลอยู่เสมอ ด้วยความรักและความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก ก่อนแม่จะถึงแก่กรรม ๒ วัน แม่คงจะรู้สึกตัวเองว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นานนัก แต่ความรู้สึกของแม่ยังดีอยู่ได้กล่าวเป็นคำท้ายกับลูกว่า "แม่เห็นจะต้องจากลูก ๆ ไปแล้ว เมื่อแม่จากไปก็ขอให้ลูกๆรักใคร่สามัคคีกัน ปรองดองกัน ให้เป็นที่พึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน ลูกทุกคนเป็นลูกของแม่.." คำพูดที่สั่งเสียครั้งสุดท้ายเป็นที่จับใจของลูกยิ่งนัก ลูกทุกคนไม่อาจที่จะอดกลั้นน้ำตาแห่งความกตัญญูได้เลย แม่จากไปท่ามกลางความเศร้าสลดอาดูรของลูกๆ และญาติมิตรใกล้ชิด ด้วยผลแห่งการประกอบแต่กรรมดีตลอดอายุขัย จงเป็นปัจจัยส่งวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ.

ระลึกถึง พี่สังวาลย์ สุขอนานนท์

หลาน ๆ มาขอให้เขียนคำไว้อาลัย เนื่องในงานฌาปนกิจศพพี่สังวาลย์ สุขอนานนท์ ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ณ วัดธาตุทอง

พี่สังวาลย์ เป็นลูกพี่ลูกน้องของดิฉัน พี่เป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อลูกหลานญาติพี่น้องทุกคน เคยไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ตั้งแต่ครั้งบิดามารดาของดิฉันยังมีชีวิตอยู่ ตลอดมาจนกระทั่งถึง ท่าน พล.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ เมื่อมาถึงแก่กรรมลงก็ยิ่งทำให้มีความระลึกถึงเพิ่มขึ้น

เมื่อพี่มีชีวิตอยู่ ถ้าทราบว่าดิฉันชอบทานอะไรก็พยายามหามาให้ทาน หรือไม่ก็ทำมาให้ทานได้เลย พอทราบว่าพี่ถึงแก่กรรมลง ของ

ที่พี่สังวาลย์เคยทำมาให้ทาน ก็พลอยอดทานตามพี่ไปด้วย ยังความรู้สึกเสียใจอยู่จนทุกวันนี้

การถึงเวลาตายของคนเรานั้น ใคร ๆ ก็ไม่สามารถที่จะช่วยไว้ได้ ถึงจะพยายามช่วยกันอย่างไร ก็ไม่มีทางที่จะช่วยได้ ถึงจะมีเงินจนล้นเหลือก็ไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้

ช่วยทางด้านอื่นก็ยังพอจะสามารถช่วยกันได้บ้าง แต่เรื่องการตายนี้ยังหาไม่พบ ถ้าผู้นั้นถึงกาลเวลาของเขาแล้ว ไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ สาวแก่ ต้องตายทุกคน ตายกันอย่างทุกวันนี้ ต้องรบราฆ่าฟันกันไม่เว้นแต่ละวัน บางคนพบกันประเดี๋ยวเดียวมีคนมาส่งข่าวว่าตายแล้ว รถชนตาย ยังอยู่แต่ตัวของเราเองเท่านั้นเมื่อไรจะถึงเวลา เรารอเวลาอยู่เพื่อเขาจะนำกลับไปเราคงจะได้ไปพบกัน

พี่สังวาลย์ก็เช่นเดียวกัน ชนะทุกๆ อย่างของชีวิตมาได้ แต่มิอาจชนะเกมส์ชีวิตได้ ยังความเศร้าสลดเสียใจและเสียดายพี่เป็นอย่างมาก

ดิฉันขอวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งบุญกุศล กรรมดีต่างๆ ที่พี่สังวาลย์ได้บำเพ็ญไว้ และที่ลูกหลานญาติมิตรได้มาบำเพ็ญอุทิศไปให้ จงช่วยบันดาลให้วิญญาณของพี่สังวาลย์สุขอนานนท์ ประสบแต่ความสงบในภพหน้าตลอดไป.

ท่านผู้หญิงบุญหลง พหลพลพยุหเสนา

วิชา

อเนกสํศโยจฺเฉทิ ปโรกฺษรฺถสฺย ทรฺศกมฺ ฯ
สรฺวสฺย โลจนํ ศาสฺตฺรํ ยสฺย นาสฺตฺยนฺธ
เอว สะ ฯ (หิโตปเทศ)

๏ วิชาตัดสงสัย ต่าง ๆ ไปให้สิ้นสูญ
วิชาชี้ผลพูน แม้อยู่พ้นพิสัยตา

๏ วิชาคือดวงเนตร สุดวิเศษของโลกา
ชนใดไร้วิชา บอดยิ่งกว่าตาบอดเอย

จิรายุ นพวงศ์

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. จิรายุ
และ
คุณหญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

พี่สังวาลย์ คนมีเสน่ห์

พี่สังวาลย์เป็นญาติเรียงพี่เรียงน้องทางฝ่ายมารดา เมื่อประมาณ ๖๐ ปีเศษ เรียกว่าสมัยโบราณ ตามความรู้สึกของเด็กชนบทในสมัยนั้น เด็กหญิงชายมักจะแยกทางเดินกันโดยสัญชาตญาณ กล่าวคือเด็กผู้หญิงมักจะอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา และได้รับการอบรมเพื่อเป็นกุลสตรีในอนาคต ส่วนเด็กชายนั้นความจริงก็ได้รับการอบรมไม่แตกต่างกับเด็กหญิง หากแต่เด็กชายในอนาคตจะต้องเป็นชายอกสามศอกเพื่อต่อสู้ภัยรอบด้าน และทำมาหากินเพื่อการเจริญและอยู่รอด จึงมักจะต้องเป็นเด็กซุกซนและกล้าหาญชอบผจญภัยต่าง ๆ ตามแบบฉบับของชายชาตรีจริง ๆ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ถึงแม้ว่าจะรู้ว่า

เราเป็นญาติกันก็จริง แต่เราก็หาได้สนใจอะไรต่อกันไม่ และโดยเฉพาะพี่สังวาลย์อายุก็มากกว่าข้าพเจ้า คือ เป็นพี่รุ่นผู้ใหญ่ทีเดียว เมื่อวัยเด็กข้าพเจ้าก็ยุ่งแต่การเล่าเรียน แล้วก็จากบ้านมาแต่อายุ ๘--๙ ปีเพื่อเรียนต่อที่กรุงเทพฯ และก็ได้ทำมาหากินเป็นหลักแหล่ง ตราบเท่าเวลานี้ ถ้าจะพูดแล้วนับว่าเราทั้งสองได้จากกันหลายสิบปีทีเดียว ความสนิทสนมเป็นอันว่าห่างเหินกันมากพอสมควร แต่ครั้นต่างมีอายุมากขึ้น พี่สังวาลย์ได้ย้ายภูมิลำเนามาอยู่ในพระนคร เราจึงมีโอกาสพบปะกันบ่อยครั้งขึ้น ความสนิทสนมก็เริ่มมีมากขึ้น ทั้งอัธยาศัยก็ถูกกันด้วย

ทำไมจึงว่าพี่สังวาลย์เป็นคนมีเสน่ห์ เพราะว่าเป็นคนที่มีพรสวรรค์บันดาลให้แต่เกิดมา คือใครได้เห็นก็ชอบเสียแล้ว และถ้ามีโอกาสโอภาปราศรัยกันด้วยแล้ว ก็จะต้องสบอารมณ์มากขึ้น อาจจะใช้คำว่า *หลง* ก็คงไม่ผิด ทั้งนี้ก็ (๑) หน้ายิ้ม (๒) ท่าทางแช่มช้อย (๓) การพูด

อ่อนหวานและเอาอกเอาใจผู้สนทนาด้วย เพียงสามประการที่กล่าวเท่านั้น ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว เท่าที่ทราบ พี่สังวาลย์เกือบจะมิได้เล่าเรียนหนังสือ แต่อาศัยที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ที่ดี จึงนับว่าเป็นมรดกและปรัชญาที่มีคุณค่าอย่างล้ำเลิศ และโดยนัยนี้เอง พี่สังวาลย์ก็ได้ถ่ายทอดอบรมลูกเต้าทุกคนให้เป็นคนดี และมีหลักฐานกันทุกคน ควรเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับอนุชนต่อไปด้วย นิสสัยพี่สังวาลย์รักพี่รักน้องโอบอ้อมอารีย์ โดยทั่วไป จิตใจเป็นกุศล ชอบทำบุญทำทานตามแต่โอกาสจะอำนวย เมื่อรู้ข่าวว่าเจ็บ ข้าพเจ้าและภรรยาก็ได้ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลสองครั้ง คือ ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลพร้อมมิตร แต่ขณะนั้นอาการยังไม่ไม่มากนัก แต่ต่อมาโรคคงจะมากขึ้นและกำเริบหนัก ในที่สุดของมนุษย์ก็คือความตายอันเป็นกฎธรรมดาของมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่จะต้องประสบ

ในวาระสุดท้ายคือการฌาปนกิจ กุศลใดที่ข้าพเจ้าและพี่สังวาลย์ได้ประกอบร่วมกันในโลกมนุษย์ ขอจงเป็นผลบุญตามไปสนองในปรภพจงทุกประการเทอญ

โสภณ ธนะโสภณ

๒๙๐ ตรอกสองพระ

พระนคร.

"เรื่องของแม่"

อยู่มาวันหนึ่งลูก ๆ ของแม่มาบอกผมว่าจะทำการฌาปนกิจศพแม่ ขอให้ผมเขียนเรื่องหนึ่งเพื่อไว้เป็นอนุสรณ์แก่แม่ เพราะทราบว่าสนิทสนมอยู่ร่วมกันมาช้านานภายหลังผมก็มีศักดิ์เป็นหลานเขยด้วย ภรรยาผมเรียกอาว์สังวาลย์ สามีอาว์สังวาลย์รับราชการทหารแล้วโอนมารับราชการตำรวจร่วมโรงพักเดียวกันกับผม สมัยเมื่อผมยังเป็นนายร้อยตำรวจตรี มีอะไรก็พึ่งพาอาศัยกัน อาว์เป็นแม่บ้านให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีหาที่ติมิได้ สมัยเมื่อผู้ร้ายชั้นเสือชุกชุม เราต้องออกป่าบ่อย ๆ อาว์เป็นธุระจัดหาอาหารของแห้งพกห่อไปให้เป็นเสบียงตามทางจะไปกันนานกี่วันก็ยังไม่ทราบแน่ จะต้องไปสู้กับเสือหรือหนีเสือมากไม่แน่ อาว์เป็นต้องให้

พรก่อนออกเดินทางเสมอ ที่ว่าเสือนั้นไม่ใช่เสือป่าสัตว์อะไรอย่างที่เข้าใจ มันเป็นเพียงผู้ร้ายใจอำมหิต คิดแต่จะปล้นฆ่าคนกินเงินแล้วริบปืนดี ๆ ของเจ้าทรัพย์เสียด้วย ทำได้มาก ๆ รายเข้าชาวบ้านเลยเรียก เสือนั่น เสือนี่ ดูยิ่งทำให้มันเก่งใหญ่ แท้ที่จริงเขาเพียงประณามให้มันคือสัตว์ร้ายตัวหนึ่ง ซึ่งมันก็คือคนเราดี ๆ นี่เองหาใช่สัตว์ป่าไม่ ทำแล้วหนีตำรวจแทบเอาชีวิตเข้าแลกแทรกแผ่นดินอยู่ ตำรวจต้องติดตามเข้าป่าขึ้นเขาลงห้วย พลอยลำบากกับเขาไปด้วย ร้านอาหาร โรงแรมไม่มีจะพัก ค่ำไหนนอนนั่น อาหารก็ได้อาวห่อไปให้ เราใช้ผ้าขาวม้าห่อคาดเอว น้ำใส่กระบอกไม่หนักเท่าใดสำคัญอยู่ที่อาวุธคู่มือ ปืนยาวเหลือประมาณสพายแล้วลำกล้องชี้ฟ้าเลยศีรษะ พานท้ายเกือบถึงเข่า มีลูกกระสุนหยิบมือเดียวยิงได้ทีละนัดยิงแล้วต้องเก็บปลอกมาคืนอีก เมื่อจับผู้ร้ายเป็นได้ ผ้าขาวม้านั่นแหละมัดแขนคนร้ายไขว้หลัง

เดินตามกันมาค่ำไหนนอนนั่น อาหารที่ติดมาก็แบ่งกันกินทั้งตำรวจทั้งผู้ร้ายอีก ถึงที่พัก คือศาลาวัด ผู้ร้ายนอนสบาย เรายังต้องผลัดเปลี่ยนกันนอน ผู้ร้ายหนีเราต้องเข้าห้องขังแทนผู้ร้าย ถ้าผู้ร้ายตาย ๒ คน เฝ้าศพ คน ๑ ไปแจ้งความโรงพัก แล้วยังเป็นผู้นำทางเดินกลับพร้อมกับอาหารอาว์ฝากไปให้อีกเกรงไม่พอ อาว์ผู้ชายอยู่เฝ้าศพ ผมกลับมาแจ้งแล้วนำนายตำรวจ ผู้พิพากษา แพทย์ประจำตำบล คนหาบหามเดินป่าไปสอบสวนที่เกิดเหตุอีก กว่าจะกลับไปถึงศพเน่า อาว์ต้องเฝ้าเสือจริงกลัวลากเอาศพไปกิน คนร้ายจะมาแย่งแร้งจะมาทึ้ง เราไปกันดังนี้ ๓ คนขึ้นไปมากกว่านี้หมดโรงพัก เพราะโรงพักหนึ่งมี ๑ โหลมากก็ ๒ โหล วิทยุ โทร-เลข โทรศัพท์ รถยนต์ในป่าไม่มี มีแต่เกวียนเดินเท้าเร็วกว่า เพราะตัดลัดทางได้ จะขี่ม้าหรือก็ต้องเป็นขี้ข้าม้าอีก กลับถึงบ้านอาว์ผู้หญิงให้ศีลให้พรรับขวัญให้ไปรดน้ำมนต์ จนอาว์

ผู้ชายรับบำนาญแล้ว ยังเคยติดต่อไปมาหาสู่กันตามธรรมเนียม เมื่ออาว์ผู้ชายตายผมได้ไปงานศพวัดธาตุทองพบอาว์ผู้หญิงอีก ถามเป็นนายพลหรือยังประโยคแรก ตอบยังรู้สึกอาว์เป็นห่วง ครั้งหลังที่สุดไม่กี่เดือน พบอาว์ผู้หญิงพาเหลนไปเที่ยวเขาดิน ผมบังเอิญพาหลานไปเที่ยวเขาดินเหมือนกันโดยมิได้นัดหมายกัน อาว์ว่า เออวันนี้มาพบหลานเหลนมาเที่ยวเขาดินกันพร้อมหน้าอาว์ดีใจเป็นนายพลหรือยัง อาว์ถามอีกแล้ว ผมอยากจะคุยเรื่องอื่นมากกว่า เรามานั่งใต้ร่มไม้ใหญ่เย็นสบายเสียงนกเสียงกา ลิงค่าง บ่างชะนีร้อง เสือจริงคำรามไม่น่ากลัว (อยู่ในกรง) อาว์นึกถึงอยู่ในป่าห่อข้าวไปส่ง เลยมาเล่ากันเรื่องป่า ๆ อาว์ยังจำได้ดี เล่าได้ถูกต้อง ไม่หลงลืม นิสัยเยือกเย็นสุขุม พูดช้า ๆ หวานจ๋อยน่าฟัง แต่งกายสุภาพสะอาดเรียบร้อย นั่งอย่างมีระเบียบ เราคุยกันนานให้หลานเหลนไปดูสัตว์ สองคน

นั่งสนทนาราวกับหนุ่มสาวพึ่งแรกเจอกันใหม่ ๆ ลงท้ายพูดมาอีกว่าเห็นเป็นพันเอกมานานเต็มที มิสิบกว่าปีแล้วหรือ ลูกน้องเขาเป็นนายพลหมดแล้ว เราก็มิได้ทำผิดคิดชั่วอย่างใด เข้าหานายเขาบ้างซิ ผมว่า ดวงเขาดี อาว์ว่า โอยมันบ่แน่ดอกนาย ผมว่าอาว์นี่ทันสมัยเหมือนกัน แล้วเราก็หัวเราะกันสนุก ดูจะบ่ายมากแล้วอาว์จะกลับบ้าน ผมก็จะกลับบ้านเหมือนกัน ถามอาว์ว่าไปด้วยกันไหม อาว์ว่ามีรถแล้วไปเถอะหลาน เลยลาจากกันกลับ รู้สึกว่าอาว์เอาใจใส่และคิดถึงผมมาก เดี๋ยวนี้อาว์ได้แต่ตั้งหน้าทำบุญ ไม่ยุ่งกับเรื่องของชาวบ้าน เป็นที่รักของลูกหลานเหลน อาว์ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน อาว์พูดจาอ่อนหวานเสมอ เมื่อผมจากอาว์มาไม่นาน ทราบว่าอาว์ป่วยจะไปเยี่ยม พอดีไปราชการต่างจังหวัด ๑ เดือน ทราบข่าวอาว์ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ผมแทบพูดอะไรไม่ออก นึกถึงวันสุดท้ายที่เราพบกันในเขาดินวนาสวนดุสิต

และนั่งสนทนากันอยู่นาน ยังจำสภาพการทุกอย่างได้ เห็นอาว์ยังแข็งแรง ความจำดี ยังเดินเที่ยวหลายรอบด้วยกัน อาว์จากไปแล้วด้วยอายุขัยเป็นธรรมดาของโลกมนุษย์ ผมจึงขอภาวนาให้อาว์จงไปสู่สุคติภพในชาติหน้าแล้วเรามาพบกันใหม่ สิ่งใดอาว์ปรารถนาขอให้ได้สมความปรารถนา ขอจงเป็นสุข ๆ เถิด แด่หลานที่รักของอาว์

พ.ต.อ. ยงยุทธ แย้มเกษสุคนธ์

ผู้ตรวจราชการ
สำนักงานจเรกรมตำรวจ

ไว้อาลัย

"อาว์สังวาลย์"

อาว์สังวาลย์เป็นผู้ที่น่าเคารพนับถือเพราะเป็นผู้ที่มีกิริยาเรียบร้อย วาจาไพเราะ อารมณ์สุขุมเยือกเย็น ทั้งมีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุกคน ปกติอาว์สังวาลย์เป็นคนใจบุญสุนทาน ได้ทำบุญและสร้างสมกรรมดีไว้มากในชาตินี้ ดังนั้นเมื่อถึงแก่มรณกรรมจึงเป็นที่เสียดายและเสียใจแก่บรรดาลูกหลานญาติมิตร และผู้ที่รู้จักชอบพอโดยทั่วไป ขอให้กรรมดีจงดลบันดาลให้อาว์สังวาลย์ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

จำลอง ธนะโสภณ

การรถไฟแห่งประเทศไทย

ไว้อาลัย

ดิฉันและครอบครัวมีความเสียใจอย่างสุดซึ้งในการสูญเสียคุณน้าสังวาลย์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ ทั้งเป็นญาติสนิท คุณน้าเป็นลูกผู้พี่ของคุณแม่ แต่อ่อนเดือนกว่าจึงเรียก "น้า" คุณน้าเป็นผู้มีนิสัยโอบอ้อมอารีย์ รักญาติพี่น้องและโอภาปราศรัยกับบุคคลทั่วไป ด้วยถ้อยคำนุ่มนวล ไม่เคยกล่าววาจาหยาบคาย ปกติไปมาหาสู่กับครอบครัวดิฉันเป็นประจำ จึงทำให้อาลัยคิดถึงมาก บางครั้งยังคิดว่าไม่ได้จากไป

ด้วยความดีที่คุณน้าประกอบไว้ รวมทั้งกุศลผลบุญที่บุตรธิดา และญาติมิตรตั้งใจบำเพ็ญให้ ขอจงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณน้าไปสู่สุคติภพ ตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ–ชั่วกาลนิรันดร์

ประชุมมาลย์ เปรมอนันต์

"แม่จ๋า"

เมื่อเวลา ๐๓.๔๕ น. ของวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๑๔ ลูกของแม่ได้สูญเสียสมบัติอันเป็นสุดที่รัก สุดที่บูชาไปอย่างไม่มีวันกลับ คุณแม่ได้จากลูกไปแล้วท่ามกลางความเศร้าสลด ลูกทุกคนรู้สึกเหมือนถูกฉุดกระชากให้เข้าไปอยู่ในห้วงเหวแห่งความมืด เพราะแม่คือแสงสว่าง แม่คือดวงประทีป ชีวิตของลูก ๆ ทุกคนเมื่อขาดแม่จึงเหมือนตกอยู่ในความมืด

ลูกของแม่มีชีวิตเติบโตขึ้นมา และมีความสุขทุกวันนี้ ไม่ใช่ใครที่ไหน แม่นี่แหละที่หยิบยื่นให้ แม่ประคบประหงมลูกมาด้วยความอุตสาหะ แม่ไม่เคยรู้จักคำว่าเหนื่อยสำหรับลูกเลย ความรักของแม่มีเท่าใดแม่ไม่เคยเก็บไว้ แม่โถมทุ่มมาให้แก่ลูก ๆ ทั้งหมด ความรักของแม่ให้ความเยือกเย็นยามร้อน ให้ความอบอุ่นยามหนาว ให้ความสดใสยามว้าเหว่ พระคุณ

ของแม่จึงเหลือล้นที่จะนับเพราะยิ่งด้วยแผ่นดินแผ่นฟ้า เมื่อแม่ต้องมาจากไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้ จึงเป็นความเศร้าสลดอย่างที่สุดในชีวิตของลูกทุกคน

แม่ให้ชีวิตแก่ลูก แม่ให้ความอบอุ่น แม่ให้ความรักความเมตตา แม่ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูก แม่ให้ลูกทำความดี แม่ให้ลูกผูกพันรักใคร่กันเหมือนความรักที่แม่มอบให้แก่ลูก ซึ่งไม่มีอำนาจใดมาแบ่งแยกให้แตกจากกันได้ ลูกซาบซึ้งและฝังจิตฝังใจ แม่จ๋า...แม้แม่จะจากไปแล้ว แต่ลูกก็ยังรู้สึกเหมือนว่า แม่ยังอยู่ใกล้ ๆ ลูกจะปฏิบัติตามคำของแม่ ขอให้แม่สบายใจเถิด หากวิญญาณของแม่สถิตอยู่ ณ วิมานสถานใด ขอแม่ได้รับทราบความจริงใจของลูก ขอให้วิญญาณของแม่จงมีแต่ความสุข...แม่จ๋า ขอให้แม่สบายใจ...แม่จ๋า ขอให้วิญญาณของแม่จงมีแต่ความสุขเถิด.

"จากลูกทุกคนของแม่"

"คิดถึงแม่"

คนเราเกิดมามีแม่แต่เพียงคนเดียว แม่ผมเสียไปหลายปีแล้ว ตั้งแต่แม่ผมถึงแก่กรรม ผมรู้สึกว้าเหว่อย่างบอกไม่ถูก แต่ผมก็โชคดีที่มีแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์ ที่ให้ความรักใคร่เอ็นดูผมเหมือนลูกในไส้ของท่านคนหนึ่ง ผมรู้สึกอบอุ่นใจขึ้น รู้สึกว่าโลกนี้ยังไม่เปล่าเปลี่ยว แม่ไม่เคยลืมผม เมื่อมีของกินอร่อย ๆ แม่จะต้องแบ่งปันส่งมาให้กิน "นี่ฝีมือของแม่เองนะ"... "ลูก.. แม่คิดถึงลูก แม่เอานี่มาฝาก กินเสีย.." ผมตื้นตันใจในความรักและความปรารถนาดีของท่าน และจะลืมไม่ลงเลย ผมรักและเคารพแม่สังวาลย์เหมือนแม่ของผมคนหนึ่ง

เมื่อผมยังเป็นเด็ก ยังไม่มีครอบครัว ผมไม่เคยรู้หรอกว่า ความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั้น

ใหญ่หลวงแค่ไหน ต่อเมื่อได้มีครอบครัวและมีลูกแล้ว จึงได้รู้ว่าความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั้นมีความหมายเพียงใด ผมจำได้ติดหูติดตาทุกอิริยาบถที่แม่ปฏิบัติต่อลูก เมื่อลูกเล็กยังนอนแบเบาะ รู้จักอย่างเดียวคือ หัวเราะกับร้องไห้ หิวก็ร้อง อิ่มก็หัวเราะ ไม่ว่าจะยามสุขสบายหรือยามเจ็บไข้ได้ป่วย แม่ประคบประหงมลูกยิ่งกว่าไข่ในหิน ยุงไม่ให้ไต่ ริ้นไม่ให้ตอม ยามใดที่ลูกร้องไห้ มันเหมือนหัวใจของแม่นั้นถูกเฉือนด้วยมีดอันคมปิ๊มว่ามันจะขาดไปให้ได้ เมื่อลูกเจ็บไข้แม่จะเฝ้าเยียวยา ถ้าแม่เป็นแทนเสียเองได้แม่จะยอมเป็นเอง แม่ทำได้ทุกอย่างเพื่อลูก เมื่อลูกเป็นหวัดคัดจมูกหายใจไม่ออก แม่ต้องจุบด้วยปากของแม่ ใครจะทำได้นอกจากแม่ ผมรู้ว่าแม่รักลูกมากก็เมื่อลูกได้มาทำหน้าที่เป็นแม่แล้ว จะสรรหาคำใดมาเปรียบให้เท่าเทียมเห็นจะยาก ความรักของแม่จึงใหญ่หลวงยิ่งด้วยจักรวาล แม่รักลูกมาก พระคุณของแม่

จึงล้นเหลือ แม้ว่าชีวิตทั้งชีวิตก็ไม่อาจทดแทนได้หมด แม่สังวาลย์จากลูก ๆ ไปแล้วก็จริง แต่ความรักของแม่สังวาลย์ก็ยังคงมีอยู่กับลูก ๆ ทุกคน เราจะรักษาและเทอดทูนความรักอันบริสุทธิ์ของแม่ไว้จนกว่าชีวิตจะหาไม่

ขอให้วิญญาณของแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์ จงสู่สุคติ และถึงนิพพานในที่สุด.

"ลูกของแม่อีกคนหนึ่ง"

เชลง กัทลีรดะพันธุ์

น.ส.พ. เดลินิวส์ พระนคร.

"พระคุณของแม่"

อันพระคุณของแม่มีแก่บุตร
จะเปรียบดุจสิ่งใดก็ไม่สม
สุดจะสรรพรรณนาด้วยคารม
เอกอุดมเหลือตราคุณานันท์
จะเปรียบด้วยดินฟ้ามหาสมุทร
ก็ไกลสุดฟ้าดินเมฆินค้น
แม้เอาดินสิ้นพิภพบรรจบกัน
มาเสกสรรค์ให้เป็นเช่นปากกา
แล้วนำน้ำสิ้นสุดสมุทรลึก
ทำแทนหมึกหมดสมุทรจนสุดหา
จารึกคำไขขานคุณมารดา
บนแผ่นฟ้าแทนกระดาษเวียนวาดไป
จะสุดสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร
จะสิ้นสุดพรรณนาก็หาไม่
พระคุณเลิศล้นฟ้าสุราลัย
แม่มอบให้ลูกรักประจักษ์จริง

คำนำ

ผู้วายชนม์ได้มีอุปการคุณและเป็นที่นับถือแก่ผู้เขียนเสมือนญาติสนิทมาเป็นเวลาช้านาน ตลอดชีวิตของผู้วายชนม์ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจให้แก่ครอบครัวโดยไม่เคยย่อท้อต่อความเหนื่อยยากนานาประการ เฉพาะอย่างยิ่งความเป็นแม่ที่ดีที่สุดของลูกทุกคน และภริยาที่ดีที่สุดของสามียากที่จะหาใครเหมือน ความประทับใจในคุณธรรมของผู้วายชนม์ที่ได้บำเพ็ญมาแล้วนี้ ได้เป็นแรงใจให้ผู้เขียนรวบรวมพระอภิธรรมบางตอนให้เป็นข้อความที่เข้าใจได้โดยง่าย เพื่อเป็นอนุสรณ์ในกุศลกรรมของผู้วายชนม์

การผิดพลาดบกพร่องใด ๆ จะพึงมีในเรื่องนี้ ผู้เขียนขออภัยจากท่านผู้รู้ทั้งหลายไว้

ณ ที่นี้ และยินดีที่จะได้รับคำแนะนำทักท้วง เพื่อศึกษาต่อไป ประโยชน์ใดอันเกิดจากหนังสือนี้แม้แต่น้อย ขออำนาจแห่งบุญกุศลนั้นจงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ผู้วายชนม์ได้สำเร็จในสิ่งอันพึงปรารถนาตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ

ถวัลย์ ยุกตวีระ

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔

๑๒๒ ข. สุทธิสารวินิจฉัย
สามเสนนอก บางกะปิ

เรื่องพระอภิธรรมบางตอน

วิวัฒนาการของโลกในระยะครึ่งศตวรรษนี้ได้ก้าวหน้าไปรวดเร็วโดยคาดไม่ถึง มนุษย์ได้รับการสนองความต้องการจากสิ่งอำนวยความสะดวกนานัปการ เฉพาะอย่างยิ่งศิลปกรรมที่อำนวยประโยชน์ทางกาย ซึ่งให้ความบันเทิงใจ ทำให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสบาย เกิดความรื่นรมย์ต่อสภาพแวดล้อมรอบกาย โน้มน้าวความรู้สึกให้เกิดความเบิกบานใจ แม้ในพุทธกาลก็มีพุทธภาษิตกล่าวว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการดุจราชรถที่พวกคนเขลาหมกอยู่ แต่พวกผู้รู้หาข้องอยู่ไม่" ซึ่งทรงเปรียบเทียบความวิจิตรพิสดารของโลกนี้กับราชรถอันเป็นราชูปโภคที่เพรียบพร้อมด้วยวิจิตรศิลป์อันงดงาม ไม่มีสิ่งอื่นใดที่

จะนำมาเปรียบได้ ดังกวีโบราณได้ร้อยกรองไว้ด้วยความไพเราะว่า

รถเอยรถทรง จำหลักแก้วกำกงอลงกต
แปรกแอกงอนอ่อนชด ชั้นลดช่อตั้งบัลลังก์ลอย
หน้าบันชั้นสิงห์พริ้งเพรา พนักเสากาบกระหนกช่อห้อย
มุขบันแวววับประดับพลอย ห้ายอดสุดย้อยสุพรรณพราย
เทียมด้วยสินธพเทเวศ กำลังเดชดั่งม้าพระสุริฉาย
มาตุลีขี่ขับกรีดกราย น้องนารายณ์นั่งหน้าประนมกร
ประดับด้วยเครื่องสูงมยุรฉัตร พัดโบกธงทิวปลิวสลอน
ชุมสายบังแทรกจามร แตรงอนแตรฝรั่งอึงอล

ฯ ล ฯ

นอกจากนั้นร่างกายของมนุษย์ยังสามารถต่อเติมเสริมแต่งให้สวยสดงดงามได้ตามใจปรารถนา ด้วยการประเทืองผิว และใช้ของเทียมทดแทนสิ่งที่บกพร่อง ไม่เพียงแต่เท่านั้น แม้แต่อวัยวะบางส่วนก็สามารถแก้ไขได้ด้วยศัลยกรรมตกแต่ง เป็นต้นว่า เสริมจมูก ผ่าเปลือกตา เสริมทรง เสริมสะโพก จนถึงการเปลี่ยนเพศ เสื้อผ้าอาภรณ์ได้ประดิษฐ์ด้วย

สีสรรรูปทรงนานาชนิด ทั้ง ๆ ที่มนุษย์เคยเย้ยหยันสัตว์ที่ไม่รู้จักปกปิดร่างกาย แต่แล้วมนุษย์ก็เปิดเผยส่วนที่ควรปกปิดหวังเพียงเพื่อการล่อตาล่อใจจากต่างเพศ โดยลืมความสำนึกดั้งเดิมเสียหมดสิ้น โลกนี้จึงดูล้วนแต่สิ่งวิจิตรตระการตาสมใจผู้หลงไหลในวัตถุนิยม ตามพุทธภาษิตข้างต้นที่เรียกว่า คนเขลา มหาบัณฑิต ดุษฎีบัณฑิต สถาปนิก วิศวกร ต่างก็คิดค้นวิทยาการใหม่ ๆ ยิ่งคิดก็ยิ่งห่างจากกายมนุษย์ไกลออกไป ๆ ทุกที จนถึงโลกอื่นที่ไกลแสนไกล แต่มิเคยที่จะพินิจพิจารณาถึงจิตใจของตนเลย วันแล้ววันเล่านับแต่ตื่นเช้าจนถึงเวลานอน มนุษย์จะวุ่นวายเพื่อการอยู่รอด ยิ่งยากจนเท่าใดก็ยิ่งดิ้นรนมากเท่านั้น ผู้ที่มั่งมีก็ขวนขวายยิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อความเจริญทางวัตถุพุ่งขึ้นสู่จุดสูงสุดมนุษย์ก็จะขาดความพินิจพิจารณาลงทุกที และจะเพ่งเล็งแต่วัตถุที่จะมองเห็นได้เท่านั้น เหตุนี้ผู้ที่ไม่ละอายต่อบาปชั่วย่อมจะทำทุกสิ่งทุกอย่าง

เพื่อให้ได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญสุข ประการแรกลาภคือเงินตรา ในปัจจุบันนี้เงินเป็นสิ่งที่สามารถบิดเบือนความจริงได้ตามใจมนุษย์ แม้เกียรติยศชื่อเสียง และชีวิต เงินสามารถบันดาลประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่นได้ และเป็นสิ่งนำไปสู่อำนาจ แล้วสรรเสริญก็ตามมา ผู้มีทรัพย์จึงได้รับการยกย่องสรรเสริญในการใช้ทรัพย์เพียงเพื่อประโยชน์แก่โลกส่วนน้อย โดยหวังผลตอบแทนอันยิ่งใหญ่แก่ตน เท่า ๆ กับผู้ที่มีทรัพย์น้อย ที่ใช้ทั้งหมดด้วยบริสุทธิ์ใจเพื่อกิจการอย่างเดียวกัน โลกไม่เคยสนใจในการได้มาแห่งเงินนั้น ๆ แต่จะมุ่งเพียงประโยชน์ที่จะเกิดจากเงินเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่ได้รับการสรรเสริญยกย่องในเมื่อมีชีวิตอยู่บางคน จึงมีผู้ชื่นชมยินดีเมื่อเขาได้ตายไปเสียได้ เงินตราจึงกลายเป็นพระเจ้าของมนุษย์บางจำพวก มนุษย์กำหนดค่าของเงิน แต่แล้วผู้สร้างผู้กำหนดกลับตกอยู่ในอำนาจของสิ่งที่ตนสร้างที่ตนสมมติขึ้น

สิ่งมีชีวิตแพ้สิ่งที่ไม่มีชีวิต เมื่อมนุษย์ได้สิ่งปรารถนาสมใจเพียงใด ก็ย่อมเป็นเครื่องดึงดูดใจมากขึ้นเพียงนั้น มนุษย์จะต้องการมันยิ่งขึ้น ความต้องการเช่นนี้แหละที่เรียกว่าความมีอารยธรรม แม้มนุษย์จะภาคภูมิในสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การคิดและอื่น ๆ แต่น้อยคนที่จะรู้ว่าตนเป็นทาสของอารมณ์ ซึ่งคอยคุกคามทั้งทางร่างกายและจิตใจ แน่ละหรือที่มนุษย์มิได้เป็นทาสของอารมณ์

โลกที่ยุ่งเหยิงและร้าวฉานทุกวันนี้เนื่องมาจากการที่มนุษย์มุ่งที่จะตักตวงความปรารถนาของตนไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ จึงทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจนานาประการ แต่ธรรมชาติของความโลภนั้นหามีที่สิ้นสุดไม่ เมื่อได้สิ่งนี้แล้วก็อยากได้สิ่งนั้นต่อ ๆ ไป ไม่สมหวังก็ทุกข์ใจ เมื่อมีสุขก็ไม่เคยคิดที่จะแบ่งปันให้ผู้อื่น ครั้นมีทุกข์ครั้งใดก็คิดว่าตนเองไม่ควรจะได้รับคนเดียว ผู้อื่นควรจะมีส่วนร่วมด้วยเสมอ ไม่ว่ายาจกหรือ

มหาเศรษฐีต่างมีจุดหมายเดียวกัน ยิ่งมีมากก็โลภมาก แทนที่จะหยุดยิ่งกลับตะโกนก้องขอความเห็นใจอยู่เรื่อยไป มหาเศรษฐีฆ่าตัวตาย ประมุขของชาติที่ส่งกำลังออกรุกรานประเทศต่างๆจากเอเซียจดยุโรป และจากยุโรปจดเอเซีย แต่ในที่สุดก็สูญเสียชีวิตในท่ามกลางศึกก่อนจะบรรลุความปรารถนา มีอยู่ในประวัติศาสตร์มากต่อมาก มหาสมุทรย่อมไม่อิ่มน้ำฉันใด มนุษย์ย่อมไม่อิ่มในลาภยศสรรเสริญสุขฉันนั้น ผู้ร่ำรวยต้องการที่ดินเป็นสมบัติของตนหลายร้อยหลายพันไร่ ทั้งๆที่หลุมฝังศพนั้นมีเนื้อที่เพียง ๗–๘ ตารางฟุต มนุษย์มีสัญชาติญาณแห่งการเก็บหอมรอมริบยิ่งกว่าสัตว์หลายเท่า สัตว์ไม่มีโรงครัว ไม่มีที่สะสมอาหาร สัตว์จะเก็บอาหารในเมื่อถึงฤดูที่ออกหากินไม่ได้ แต่มนุษย์เก็บตั้งแต่เด็กว่าจะเอาไว้กินเมื่อหนุ่มสาว ครั้นโตเป็นหนุ่มสาวก็จะเก็บไว้เมื่อแก่ ครั้นแก่ลงก็เก็บไว้ให้ลูก ถ้าลูกมีฐานะดีก็อ้างว่า

จะเก็บไว้ให้หลาน ทั้ง ๆ ที่เชิงตะกอนนั้น มนุษย์มิสามารถจะนำสิ่งใดไปได้เลย ความโลภเสมือนไฟไม่อิ่มเชื้อ เมื่อขาดความพอใจก็ปราศจากสุข การที่จะเก็บเกี่ยวความพอใจได้ก็ด้วยการเป็นเจ้าของความปรารถนา อาชญากรรมต่าง ๆ เกิดจากการที่จะให้บรรลุสมความปรารถนานั่นเอง ตราบใดที่จิตใจถูกเผาอยู่ด้วยความโลภ ย่อมจะอยู่ไม่เป็นสุขแม้ในคฤหาสน์อันโอ่อ่าห้อมล้อมด้วยบริวาร และปรนเปรอด้วยสิ่งเจริญตาเจริญใจเพียงใดก็ตาม สงครามโลกที่เกิดขึ้นแล้วนั้นหาใช่อื่นไกล ที่แท้คือความโลภที่คุกรุ่นอยู่ในใจมนุษย์ นำความเศร้าสลดและสูญเสียมหาศาลมาสู่โลกครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อมนุษย์ยังถูกผูกมัดอยู่ด้วยความโลภและความหลง ย่อมจะตกเป็นทาสอารมณ์ตนเองที่คอยผลักดันให้ก่อกรรมทำเข็ญนานาชนิดแม้แต่การฆ่าตัวตาย

การก่อตั้งสันนิบาต สมัชชา สนธิสัญญา หรือกติกาใด ๆ เพื่อแสวงหาสันติสุขของโลก โดยวิธีการใด ๆ ก็ดี ตราบใดที่ผู้เข้าร่วมประชุมเองยังมิสามารถสร้างความสงบระงับให้จิตใจตนเองได้แล้ว ก็มีแต่จะกลับเพิ่มพูนความโลภและเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ความหวังที่จะให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายก็ย่อมสิ้นหวัง คงมีเพียงการแสดงออกของการใฝ่สันติที่ยกมาปิดบังเจตนาที่มุ่งแย่งประโยชน์กันตามสัญชาตญาณเดิม และเพื่อเบนความสนใจของชาวโลกให้หันเหไปด้วยชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายย่อมเสมือนเพื่อนร่วมเรือลำเดียวกัน ผ่านรสุมชีวิต ซึ่งต่างแสวงหาความสุข ความสงบ ต่างหนีทุกข์ และวิ่งซอกซอนหาความสุขจากความบันเทิงเริงรมย์ในชีวิตประจำวัน ปุถุชนอาจจะหลับตามิให้เห็นสิ่งที่น่าสมเพทเวทนาได้ แต่ก็ไม่สามารถจะหนีพ้นความทุกข์ได้

ในพุทธกาลแม้โลกจะยังไม่เจริญในด้านวัตถุเหมือนปัจจุบันก็ตาม มนุษย์ก็รู้สึกเหน็ดเหนื่อยหน่ายใจต่อความสับสนวุ่นวายในชีวิตอยู่ไม่น้อย จึงมีผู้พยายามค้นคว้าหาทางหลีกความทุกข์เพื่อหวังพบความสุขที่ยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ มีการทรมานกายด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อพยายามที่จะเผาความปรารถนาที่มีอยู่ในตนให้เหือดหายไป จะได้ไม่ต้องดิ้นรนกระเสือกกระสนต่อไป แต่ละคณาจารย์ต่างประกาศอุดมการณ์ของตน เป็นลัทธิต่าง ๆ รวม ๖๒ ลัทธิ มีผู้นิยมเลื่อมใสเป็นคณะ ๆ พุทธศาสนาจึงเป็นลัทธิหนึ่งที่ได้อุบัติขึ้นในระยะนี้ ด้วยการค้นคว้าหาความจริงดั้งเดิมของธรรมชาติในหลักที่ว่าสิ่งทั้งหลายย่อมเกิดแต่เหตุ และพบว่าในร่างกายมนุษย์และสัตว์นั้น นอกจากสรีระที่มองเห็นได้นี้ ยังมีปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีพลังควบคุมร่างกายมนุษย์และสัตว์ให้เกิดความรู้ตัวได้

จึงสมมติเรียกว่าวิญญาณ (Cons ciousness) ได้แก่การเกิดความรู้สึกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือตามองเห็น หูได้ยิน จมูกได้กลิ่น ลิ้นรู้รส กายรู้เย็นร้อนอ่อนแข็ง ใจรู้คิดนึก ความรู้สึกเช่นนี้ได้เรียกชื่ออย่างอื่น ๆ ตามฐานที่กล่าวถึงได้อีก เช่น มโน มนัส หทัย ปัณฑระ วิญญาณขันธ์ วิญญาณธาตุ มนายตนะ มโนวิญญาณธาตุ หรือเมื่อจะกล่าวถึงอาการของการรู้นี้ให้ละเอียดลงไปอีก ก็จะเรียกว่า จิต (Cons ciousmind) ซึ่งล้วนแต่มีความหมายเดียวกันทั้งสิ้น เฉพาะอาการของจิตนี้ได้แยกออกเป็น ๑๒๑ ลักษณะ และพร้อมกัน จิตนี้ยังมีสภาพที่ก่อให้เกิดความหวั่นไหวไปตามความรู้นั้นอีกอย่างหนึ่ง สมมติเรียกว่าเจตสิก (Mental Activitie-) เช่นในขณะที่ตามองเห็นนั้น ระยะที่รู้ว่า "เห็น" นั้นเรียกว่า "จิต" ส่วนการที่รู้ว่าเห็นอะไร มีลักษณะอย่างไร สีสรร

อย่างไร พอใจหรือไม่นั้นเป็น "เจตสิก" ซึ่งถ้าจะเปรียบกับไฟ จิตคือไฟ เจตสิกนั้นคือเปลวไฟ ขณะใดที่จิตสงบนิ่งยังไม่เกิดความรู้ เรียกว่า ภวังคจิต (Unconscious mind) ไม่มีความรู้สึกใด ๆ ทั้งสิ้น จะเกิดการรู้ขึ้นได้ก็ต่อเมื่ออวัยวะ ๕ อย่าง หรือใจตามที่กล่าวแล้วประสบกับสิ่งภายนอกกายเช่น ตาประสบกับภาพ ทำให้ "เห็น" หูกับเสียงทำให้ "ได้ยิน" จมูกกับกลิ่นทำให้ "ได้กลิ่น" ลิ้นกับรสทำให้ "รู้รส" กายกับสิ่งกระทบทำให้รู้สึก "เย็น ร้อน อ่อน แข็ง" ใจกับความคิดทำให้เกิด "จินตนาการ" ในการที่อวัยวะประสบกับสิ่งภายนอกนั้นจำเป็นต้องมีสิ่งเกื้อกูลอย่างอื่น ๆ อีกด้วย จึงจะเกิดความรู้ขึ้นได้ เช่น ตากับภาพนั้นต้องอาศัยแสงสว่าง และที่สำคัญที่สุดคือความตั้งใจประกอบด้วย ความตั้งใจก่อให้เกิดเจตนาที่จะเห็น ซึ่งถ้าไม่มีเจตนาแล้ว บางทีของที่อยู่ใกล้ ๆ ก็จะมองไม่เห็น ดังที่กล่าว

กันว่า ไม่ทันสังเกต คือการขาดเจตนาหรือสนใจนั่นเอง เจตนานี้ต้องมีร่วมด้วยเสมอไม่มากก็น้อย เช่น ในขณะที่ผ่านเจตนาก็มีแต่แผ่วเบา จึงไม่รู้สึกชัดเจนเหมือนขณะที่ตื่นอยู่ เช่นเดียวกับน้ำที่ตั้งไฟเมื่อแรก ๆ เอามือจิ้มก็ยังไม่รู้สึกร้อน เพราะความร้อนยังอ่อนอยู่ เจตนาเป็นตัวการกระตุ้นเตือนให้เจตสิกร่วมทำงานและจูงใจไปสู่ความพอใจหรือไม่พอใจ เมื่อพอใจก็สร้างความปรารถนา ไม่พอใจก็พยายามหลีกหนี อันเป็นต้นเหตุให้เกิดการกระทำทางกาย วาจา ใจ เพื่อให้ได้มาหรือให้พ้นไปจากสิ่งนั้น ๆ ดังนั้นในการกระทำใด ๆ แต่ละครั้งพลังงานนั้น ๆ จะถูกเก็บสะสมไว้ทั้งหมดในจิตส่วนดีเรียกว่าบุญ ส่วนชั่วเรียกว่าบาป จะมีมากหรือน้อยแล้วแต่แรงเจตนา ในลักษณะเดียวกับการประจุไฟฟ้าในแบตเตอรี่รถยนต์ ข้อนี้แม้ในปัจจุบันก็ยอมรับว่า พลังงานนั้นยัง

มีสภาพเหลืออยู่ จึงได้มีประดิษฐกรรมเครื่องจักรกลทวนความเร็วของแสง Time's machine ที่สามารถถ่ายภาพสิ่งของซึ่งเคลื่อนที่ไปแล้วได้ โดยอาศัยพลังงานของคลื่นแสงที่รักษารูปร่างวัตถุให้คงอยู่ ณ ที่เดิมนั้น ฉะนั้นพลังงานของการกระทำอันเกิดจากจิตมนุษย์ย่อมคงเหลืออยู่เช่นเดียวกัน เพราะขณะที่จิตเกิดเจตนานั้น จะสร้างมโนภาพขึ้นโดยกระแสคลื่นของสมองแผ่กระจายออกไปรอบ ๆ ตัว กลายเป็นพลังงานของกรรมที่จะถูกเก็บไว้และติดตามสนองผลแก่ผู้ก่อกรรมต่อไปไม่สิ้นสุด เหตุนี้แหละ เมื่อกระทำอะไรลงไปด้วยกาย วาจา หรือแม้เพียงใจคิดก็ดีผลจะต้องเกิดขึ้นเสมอ

การที่จะเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้สัมผัส และจินตนาการ แต่ละครั้งนั้นจะเกิดติดต่อกันเป็นระยะ ๆ รวม ๑๗ ระยะ เช่น การดูดอกไม้ จะเกิดอาการขึ้นทางจิตดังนี้

ระยะที่ ๑ กระทบภวังคจิต } เกิดที่ส่วนลึกของจิต
,, ๒ เกิดการไหว
,, ๓ ตัดกระแสส่งขึ้น
,, ๔ เปิดรับทางตา
,, ๕ เห็นภาพ เกิดที่ตา
,, ๖ ส่งภาพไป } เกิดที่ส่วนลึกของจิต
,, ๗ พิจารณาว่าอะไร
,, ๘ ตัดสินว่าดอกไม้ เกิดที่ส่วนลึกของจิต
,, ๙ รู้ว่าดอกไม้สีอะไร ลักษณะอย่างไร พอใจหรือไม่ ต้องการหรือไม่
,, ๑๐ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —
,, ๑๑ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —
,, ๑๒ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —
,, ๑๓ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —
,, ๑๔ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —
,, ๑๕ — ,, — — ,, — — ,, — — ,, —

เกิดซ้ำอยู่ ๗ ระยะที่ส่วนลึกของจิต บุญบาปจะเกิดในระยะเหล่านี้ จะเกิดในระยะใดแรงก็ต่อเมื่อเจตนาสมดุลย์ในระยะนั้น

ระยะที่ ๑๖ เก็บความต้องการหรือไม่ พร้อมกับสร้างรูปไว้ } เกิดที่ส่วนลึกของจิต
,, ๑๗ — ,, — — ,, — — ,, — ,, —

เมื่อครบ ๑๗ ระยะ แล้วก็ดับเป็นภวังค-จิตไม่รู้สึก เรียกว่าวาระจิตหนึ่ง หรือดวงหนึ่ง แล้วก็จะเกิดย้อนจากระยะที่ ๑-๑๗ ใหม่ หมุนเวียนอยู่เช่นนี้ จนกว่าจะสนใจไปยังสิ่งอื่น ในระยะหนึ่ง ๆ นี้ ยังแบ่งออก ๓ ตอนคือ เกิดขึ้น -ดำเนินอยู่-ดับไป ซึ่งจะนับโดยละเอียดแล้ววาระจิตหนึ่ง ๆ นั้น มี ๕๑ ตอน และมีความเร็วจนปุถุชนมิสามารถจะรู้ได้ทัน มนุษย์จึงหลงผิดว่าชีวิตร่างกายนี้ยังติดต่อสืบเนื่องกันอยู่เป็นปกติ ส่วนทางสรีรศาสตร์จะกล่าวเพียงว่า ตามีคุณสมบัติพิเศษ ที่สามารถเก็บภาพไว้ได้ภายหลังที่ภาพนั้นหายไปแล้ว เรียกว่า เปอร์ซิส-เตนซ์ ออฟ วิชชั่น (Persistence of vission) ตามีฟิล์มสำหรับบันทึกภาพเช่นเดียวกับฟิล์มถ่ายรูป ฟิล์มของตาเรียกว่า เรตินา อยู่ข้างหลังลูกตาๆ มีม่านเรียก ไอริส (Iris) ทำหน้าที่ปิดเปิดให้แสงเข้ามากน้อย ลูกตาเปรียบเสมือนเล็นซ์

บังคับแสงให้รวมมากน้อยตามต้องการ ในเรติ-นา (Retina) มีวิชชวล เปอร์เปิ้ล (Vissual Purple) เป็นเยื่อเต็มไปด้วยเมล็ดเล็กๆ มีความไวต่อแสงเรียกว่า ร็อด (Rod) และโคน (Cone) มีจำนวน ๑๘ ล้านเมล็ด ทำนองเดียวกับฟิล์มถ่ายรูปที่เคลือบด้วยวัตถุมีเมล็ดเงินเล็กๆจำนวนหลายล้านเมล็ด สำหรับทำหน้าที่บันทึกภาพจากร็อด (Rod) และโคน (Cone) จะมีใยประ-สาทติดต่อไปยังสมอง เพื่อให้สมองแปลความรู้สึกเป็นภาพต่าง ๆ เนื่องจากตามีเมล็ดรับแสงจำนวนมาก ตาจึงสามารถเห็นภาพต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและชัดเจน ตามปกติตาต้องใช้เวลานาน ๑ ใน ๕๐๐,๐๐๐ วินาที สำหรับบันทึกภาพ และเมื่อบันทึกไว้แล้วตาจะสามารถเก็บภาพที่หายไปแล้วได้อีก ๑ ใน ๑๐ วินาที ภาพต่าง ๆ ที่ส่งเข้ามาน้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ วินาที ตาจะรวบรวมภาพเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เกิดเป็นการเคลื่อนไหวต่อเนื่องติดต่อกันไป ทำให้

สามารถเห็นภาพยนตร์และโทรทัศน์แสดงอา-
การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้

ดังนั้นกิจกรรมของมนุษย์ทางกาย วาจา ใจ แม้จะมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่ก็จะถูกบันทึกภาพไว้ในส่วนลึกของจิตทุก ๆ ครั้ง ในระยะที่ ๑๖--๑๗ ของวาระจิต วันหนึ่ง ๆ ไม่รู้ว่าเป็นจำนวนเท่าใด แล้วจัดระบบเป็นหมวดหมู่ไว้เรียบร้อย ไม่ต่างกับห้องสมุดขนาดใหญ่ การที่จะกล่าวว่าวันหนึ่ง ๆ มิได้ก่อกรรมทำเข็ญแก่ใครเลยจึงไม่มีบาปนั้น น่าจะเป็นไปมิได้ เพราะเพียงคิดในทางที่ไม่ถูกไม่ควร พลังแห่งความคิดนั้นก็จะถูกเก็บไว้พร้อมกับสร้างรูปแห่งความคิดนั้นรอไว้ให้ด้วย แม้แต่ขณะฝันก็จะถูกบันทึกผลตามฝันดีฝันร้าย เป็นบุญบาปเก็บไว้ด้วย เหตุนี้แหละเมื่อทำสิ่งใดลงไปด้วย กาย วาจา หรือแม้เพียงใจคิด ผลนั้นจะเกิดด้วยเสมอ เป็นต้นว่าชอบฟังดนตรี ในขณะที่ฟังก็จะเคลิบเคลิ้มในความไพเราะ และติดอกติดใจ

ที่จะได้ฟังอยู่เสมอ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นทุกขณะนั้นจะถูกสะสมไว้ และเนื่องจากการได้ยินนั้นต้องอาศัยหู ดังนั้นรูปประสาทหูก็จะสร้างขึ้นทุกวาระจิต จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะไม่ถือกำเนิดในร่างกายที่มีหู เพื่อที่จะฟังดนตรีอีก ถึงแม้ในขณะที่ฟังดนตรีจะไม่นึกถึงหูเลยก็ตาม แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าได้ยินเสียงดนตรีด้วยหู ฉันใดก็ดีคนที่ฆ่าสัตว์เสมอ ๆ นั้น ทุกครั้งที่เขาฆ่าเขาไม่เคยคิดว่าจะให้สัตว์อายุสั้น หรือเจ็บปวดเลยแต่เพราะผลแห่งการฆ่านั้นเอง จึงทำให้สัตว์ตายเร็วก่อนเวลาอันควร และเกิดการเจ็บปวดด้วยเหตุนี้ ความรู้สึกของเขาจึงสร้างความมีอายุสั้นและเจ็บป่วยรอไว้ให้เขาด้วย เมื่อมนุษย์ใกล้จะตายไม่ว่าในเวลาช้าหรือเร็วก็ตาม ผลการกระทำที่มีอำนาจแรงหรือที่ถูกเก็บไว้ใหม่ ๆ จะผุดขึ้นกระทบจิตที่กำลังกระวนกระวายขณะนั้น จิตที่ขาดสติและอ่อนกำลังอยู่แล้วนั้นก็จะเกาะแน่นยึดเป็นพาหะที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการเกิด

ใหม่ (Rebirth) ทันที เมื่อจิตได้เริ่มเกิดเป็นชีวิตใหม่ขึ้นแล้ว ผลการกระทำอื่นๆ ที่ติดไปด้วย จึงจะทำการสนับสนุนหรือทำลายตามกำลังแรงในระยะเวลาต่าง ๆ กัน

ผลกรรมที่ถูกเก็บไว้ จะผุดขึ้นกระทบจิตตามลำดับ ดังนี้

๑. กรรมหนัก ได้แก่การกระทำที่ก่อความเสทือนใจอย่างแรง เช่น ทางฝ่ายดี คือการบำเพ็ญฌาณ ทางฝ่ายชั่ว คือ การฆ่าบิดามารดาหรือบุพพการี เป็นต้น

๒. กรรมใกล้จะตาย ได้แก่สิ่งที่พบเห็นเมื่อใกล้จะตาย เช่น พระพุทธรูป เสียงสวดมนต์

๓. กรรมที่ทำเสมอ ได้แก่สิ่งที่เคยทำอยู่เป็นนิสัย เช่นการถวายอาหารบิณฑบาต หรือการล่าสัตว์ ซึ่งย่อมจะระลึกถึงได้ง่าย

๔. กรรมเล็กน้อย ได้แก่สิ่งที่กระทำโดยพลั้งเผลอ ซึ่งอาจระลึกขึ้นได้ เมื่อสิ่งอื่นๆ ไม่เกิดขึ้นเสียก่อน

การปรากฏของกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว จะมีขึ้นได้ด้วยการเห็น ได้ยินหรือระลึกขึ้นได้ เป็นมโนภาพใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. มโนภาพของการกระทำทั้งดีและชั่ว เช่น การล่าสัตว์ หรือการทำบุญกุศล

๒. มโนภาพของเครื่องมือที่ใช้ประกอบกรรม เป็นต้นว่า อาวุธ สิ่งของที่บริจาค หรือถวายพระภิกษุ

๓. มโนภาพที่เป็นเครื่องหมายเปรียบเทียบการกระทำเช่น ถ้ำเหว เปลวไฟ ปราสาทราชรถ

ระยะเวลาที่ผลกรรมซึ่งจิตได้เก็บไว้ทุกครั้งที่มนุษย์ได้กระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ นั้นจะปรากฏในลักษณะข้างต้น แบ่งออกได้เป็น ๒ ตอน คือ

๑. ตอนแรก คือระยะเวลาเจ็บหนัก ซึ่งอาจช้าหรือเร็ว นาทีหนึ่ง วันหนึ่ง หรือสัปดาห์หนึ่ง มีการสลบไปแล้วฟื้น มีสติบ้าง เพ้อบ้าง

ระยะนี้วารจิตยังมี ๑๗ ระยะดังกล่าวมาแล้ว ถ้าคนไข้ไม่กลับฟื้นคืนสติแล้ว ก็นับว่าเป็นระยะสำคัญที่สุดของชีวิต เพราะจะไปเกิดดีหรือชั่วก็ขึ้นอยู่กับการกระทำที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ในตอนนี้เป็นแรงผลักดัน ผลการกระทำที่จิตเก็บสะสมไว้จะผุดขึ้นในห้วงนึกของคนไข้ลำดับแรกคือกรรมหนัก ถ้าไม่มีกรรมใกล้จะตายก็จะปรากฏขึ้นแทน ถ้าไม่มีอีกกรรมที่ทำเสมอ ๆ ก็จะปรากฏ เมื่อไม่มีปรากฏ กรรมเล็กน้อยจึงจะเกิดขึ้นในระยะที่ ๑๖--๑๗ จิตก็จะเกาะไว้แน่นครั้นแล้วทั้งกำลังกายและจิตก็เริ่มอ่อนลง

๒. ตอนหลังอันเป็นระยะเวลาที่คนไข้หมดความรู้สึก ไม่มีสติ จำอะไรไม่ได้ ตามองไม่เห็น หูไม่ได้ยินเสียง ลิ้นไม่รู้รส กายไม่รู้สึกในระยะที่ ๑--๖ ของวารจิต เป็นภวังคจิต ไม่รู้สึก ระยะที่ ๗ เกิดไหวจากกรรมที่รับไว้ในระยะที่ ๑๖–๑๗ ของตอนแรก ระยะที่ ๘ ตัดกระแสส่งขึ้น ระยะที่ ๙ พิจารณาทางใจแล้ว

ตัดสินรับไว้ในระยะ ๑๐-๑๔ เพียง ๕ ระยะ (จิตปกติมี ๗ ระยะ) แล้วเก็บไว้ในระยะ ๑๕-๑๖ ระยะ ๑๗ ก็ดับ กรรมที่รับมาจากตอนแรกก็จะนำจิตและรูปที่สะสมไว้ไปเกิดตามมโนภาพที่ยึดไว้นั้น เพราะรูปใหม่ไม่มีสร้างขึ้นตั้งแต่ระยะที่ ๑ ของตอนหลัง เนื่องจากจิตได้เสื่อมและอ่อนกำลังลง ๆ จึงดับในระยะที่ ๑๗ เช่นเดียวกับเรือที่แล่นมาแล้วดับเครื่องเสีย เรือก็จะแล่นเข้าสู่ที่หมายด้วยความเฉื่อยฉันใด ก็ย่อมจะเปรียบเรือได้กับจิต ผลของการกระทำที่ผุดขึ้นในตอนแรกนั้นย่อมเปรียบได้กับความเฉื่อยฉันนั้น ในตอนแรกนี้ถ้าผลการกระทำที่จิตสะสมไว้เป็นฝ่ายดีผุดขึ้นในมโนภาพ โดยมีความเชื่อมั่นและตัดสินใจมั่นคงติดต่อกันมาตลอดจนถึงระยะ ๑๗ ของตอนหลัง กำลังแรงของจิตนี้จะนำไปเกิดเป็นชาย เพราะรูปของเพศนั้นได้ถูกเก็บไว้ด้วยแล้ว แต่ถ้าจิตในตอนนี้มีฝ่าย

ชั่วเข้าแทรกแซง ก็จะทำให้กำลังจิตอ่อนไม่ติดต่อกันโดยตลอด ก็ย่อมจะเกิดเป็นหญิง

ในวาระแรกของจิตที่ไปสู่ที่ใหม่นั้น ในระยะที่ ๑-๑๔ จิตไม่รู้สึก แล้วจึงเกิดการไหวจากผลกรรมที่ได้รับมาตามที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีส่วนที่รู้สึก ส่วนที่เป็นเพศ และส่วนที่เป็นที่อาศัยในระยะที่ ๑๕ ระยะที่ ๑๖ ตัดกระแสส่งระยะที่ ๑๗ รับอารมณ์ทางใจอีก ๕ ระยะ แล้วก็ดับในวาระที่ ๒ ผลการกระทำหรือกรรมที่ติดมาก็จะเริ่มสนับสนุนตามลำดับ ทั้งนี้แม้จะมองไม่เห็นด้วยตา แต่จิต เจตสิก และรูปได้มีพร้อมแล้ว อารมณ์จึงเกิดขึ้นได้แต่อ่อนมาก ซึ่งคล้ายกับฝันเพราะเริ่มตั้งต้นแล้วก็ค่อย ๆ กลายเป็นร่างของมนุษย์หรือสัตว์ ที่อาจมองเห็นได้ด้วยตา และเจริญเติบโตคลอดจากครรภ์มารดาแล้วบำรุงเลี้ยงจนเติบใหญ่ สามารถประกอบกรรมทางกาย วาจา ใจ ได้ตามความปรารถนาต่อไป ทำให้มีชีวิตหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามผล

การกระทำของตน ทั้งที่ติดมาแต่อดีต และที่ก่อขึ้นใหม่ในปัจจุบัน อยู่เช่นนี้ตลอดไป

ผลการกระทำใด ๆ นั้นจะให้ผลได้ต้องอาศัยมูลฐานสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. โอกาสที่จะส่งผล

๒. เจตนาในการกระทำ

โอกาสที่จะส่งผลนั้น อาศัยระยะเวลาของเจตนาเป็นหลัก ในวาระจิตหนึ่ง ๆ นั้นมีระยะที่จะรับอารมณ์ได้ตั้งแต่ระยะที่ ๙–๑๕ รวม ๗ ระยะดังกล่าวข้างต้น และในแต่ละระยะนี้ เมื่อเจตนาแรงในระยะใด ผลของการกระทำนั้น ก็จะมีประสิทธิภาพในการส่งผลในระยะนั้น เช่นเดียวกับการปรับภาพเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ เมื่อปรับได้พอดีในจุดใด ภาพจึงจะชัดเจน ประกอบกับผลการกระทำนี้เป็นนามธรรม จึงไม่รับรู้ว่าเวลาจะส่งผลนั้นจะเป็นเวลาประกอบกรรมชั่วหรือดีก็ตาม เมื่อสบโอกาสแล้วจะส่งผลทันที

เจตนาในการกระทำนั้น แบ่งเป็นระยะๆ คือ

การกระทำที่เกิดความสมดุลย์ในวาระจิตระยะที่ ๙ ให้ผลในชาติที่กระทำ

การกระทำที่เกิดความสมดุลย์ในวาระจิตระยะที่ ๑๐-๑๔ ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไปจากชาติหน้า

การกระทำที่เกิดความสมดุลย์ในวาระจิตระยะที่ ๑๕ ให้ผลในชาติหน้า

เช่นนาย ก. เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่สูง มีโอกาสทำการทุจริตต่อหน้าที่ร่ำรวยมหาศาลในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก นาย ก. ได้กระทำกรรมดีเกิดความสมดุลย์ขึ้นในวาระจิต ระยะที่ ๑๕ ของชาติที่แล้วมาและระยะที่ ๑๐–๑๔ ของชาติก่อน ๆ จากชาติที่แล้วมา จึงส่งเสริมให้นาย ก. มีตำแหน้าที่สูง ประกอบกับผลการกระทำความดีในระยะที่ ๑๕ ของชาติที่แล้วมามีอำนาจแรงในตอนนี้ จึงส่งให้หน้าที่ของนาย

ก. มีอำนาจอิทธิพลที่จะทำการทุจริตได้ และแรงหนุนจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความดีในระยะที่ ๙ ของชาตินี้ ทำให้มีผู้ยินยอมร่วมมือให้นาย ก. ทำการทุจริตได้สำเร็จ ส่วนผลที่ได้รับความร่ำรวยนั้น เป็นผลของกรรมเก่าในระยะที่ ๑๕ ของชาติที่แล้วมา และการส่งผลของกรรมเก่าในระยะที่ ๑๐--๑๔ ของชาติก่อนจากชาติที่แล้วมาโน้นมาส่งผล ส่วนผลของการทุจริตในชาตินี้ในระยะที่ ๑๐--๑๔ ในชาตินี้จะคอยตัดรอนให้นาย ก. ยากจนประสบความหายนะในชาติต่อจากชาติหน้าไป และผลกรรมที่กระทำทุจริตในระยะที่ ๑๕ ในชาตินี้จะส่งผลให้นาย ก. ยากจนค่นแค้นในชาติหน้าแน่นอน ถ้าผลกรรมในระยะที่ ๑๕ ในชาติที่แล้ว ไม่มีอำนาจแรงพอ ผลกรรมที่ทุจริตในระยะที่ ๙ ของชาตินี้จะทำให้นาย ก. ถูกจับได้และถูกฟ้องร้องลงโทษตามกฎหมาย แรงกรรมทั้งดีและชั่วย่อมจะส่งผลในชาติต่อ ๆ ไป จนกว่าจะหมด

หน้าที่ จึงปรากฏอยู่เสมอว่าบางคนร่ำรวยแล้วประสบความหายนะ บางคนมีเกียรติยศสูงสุดแล้วประสบความวิบัติต้องคดี หรือแม้แต่จะหาที่อยู่อาศัยในประเทศของตนเองก็ไม่ได้

ในเรื่องผลของกรรมนี้ นอกจากจะส่งผลทางการกระทำแล้ว ยังส่งผลในทางร่างกายและจิตใจอีก เป็นต้นว่า ผู้ที่ชอบทำอันตรายแก่สัตว์เป็นนิจสิน ภาพสัตว์ที่ถูกทำร้ายอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง จะติดตราตรึงใจและถูกบันทึกไว้ในจิตพร้อมกับรูปพิกลพิการนั้นรอไว้ เพื่อไปเสริมสร้างร่างกายของผู้นั้นในชาติต่อไป แต่ถ้าผู้นั้นระลึกได้มโนภาพของกรรมดีเมื่อใกล้จะตาย ก็จะไปเกิดมีรูปร่างสมบูรณ์ แต่เมื่อผลการทำอันตรายสัตว์สบโอกาสจะส่งผลได้ ก็จะประสบอันตราย แขนขาด ขาขาด เป็นคนพิการไป แต่ถ้าเมื่อใกล้จะตายบุคคลผู้นั้นมีมโนภาพของสัตว์ที่ตนเคยทรมานมา ก็เป็นอันหวังได้ว่า จะต้องไปเกิดในที่ ๆ ได้รับทุกข์

ทรมานจากการเผาไหม้ และความเจ็บปวดจากการเสียบแทงของศาสตรา อันเป็นผลของโทสะชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงจะมาเกิดเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายพิกลพิการในอวัยวะส่วนนั้น ๆ มาแต่กำเนิดทีเดียว ส่วนในด้านสติปัญญาผู้ที่ประพฤติชั่วต่าง ๆ จนเป็นนิสัยด้วยความโง่เขลาเบาปัญญาไม่รู้บาปบุญคุณโทษนั้น ภายหลังจากที่ไปเกิดเป็นเดียรัจฉานตามผลกรรมแล้วจึงจะมาเกิดเป็นคนจิตทราม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าบุตรธิดาที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน จึงมีสติปัญญาและร่างกายไม่เหมือนกัน แม้แต่ฝาแฝดก็จะคล้ายคลึงกันเพียงรูปร่าง ผู้ที่มีความรู้จบอุดมศึกษานั้น ปริญญาที่ได้รับจากสาขาวิชาที่ตนศึกษาหาได้เป็นผลจากการสำเร็จอุดมศึกษาแต่ประการเดียวไม่ แต่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการศึกษาในชั้นอนุบาลเป็นเหตุให้ได้ศึกษาในชั้นประถม ชั้นประถมก็เป็นผลของการที่ได้ศึกษาชั้นอนุบาลมาก่อน ชั้นมัธยมและอุดม

ศึกษาก็เป็นเหตุและผลสืบต่อกันมาในทำนอง
เดียวกันฉันใด การประพฤติปฏิบัติของมนุษย์
ในชาติหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นเหตุและผลต่อกันฉัน
นั้น ดังนั้นบุคคลจึงมีนิสัย สติปัญญา จิตใจ
รูปร่าง วิถีชีวิตแตกต่างกัน บางคนมีอัจฉริย-
ภาพของตนเอง เด็กบางคนเรียนดนตรีได้เก่ง
กว่าเด็กวัยเดียวกัน หรือเขียนภาพได้ดีเกินวัย
ดังที่เรียกว่าพรสวรรค์นั้น ก็ด้วยการสร้างสมมา
แต่อดีตชาตินั่นเอง แต่การที่บุตรมีนิสัยใจคอ
คล้ายคลึงกับบิดามารดาได้นั้น ก็เนื่องมาจาก
การสมคล้อย เช่นผู้ที่มีผลกรรมชั่วเก็บสะสมไว้
เพื่อถือกำเนิดเป็นผู้ร้าย กรรมที่จะนำเกิดก็ย่อม
จะชักนำให้ไปเกิดกับพ่อแม่ที่มีสันดานเป็นผู้ร้าย
และเกิดในภูมิประเทศที่ชวนให้ประกอบการ
ทุจริต หรือเกิดในตระกูลดี แต่ภายหลังมีอัน
เป็นไปต้องตกอยู่ในพวกโจร เหล่านี้เป็นต้น
เพราะผลกรรมนั้นจะถ่ายทอดให้ผู้อื่นมิได้ ตน

จะต้องได้รับแต่ผู้เดียว ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับการส่งผลเป็นประการสำคัญ

การที่มนุษย์ไม่สามารถจะพิจารณาได้ว่าชีวิตร่างกายนี้เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เป็นทุกข์ และไม่สามารถจะปกครองบังคับบัญชา ให้เป็นไปตามความปรารถนาได้นั้น เนื่องจากเหตุดังต่อไปนี้

ประการแรก แม้จะทราบว่าร่างกายนี้ประกอบด้วยเซลล์ มีไมโครโซมส์ และ ยีน หรือประกอบด้วยมูลสารประมาณ ๒๑ อย่าง เช่น คาร์บอนด์ ๑๘.๕ % อ๊อกซิเย็น ๖.๕ % ไฮโดรเย็น ๒.๗ % ไนโตรเย็น ๒.๖ % แคลเซียม ๒ ๕ % ฟอสฟอรัส ๑.๑ % และคลอรีน กำมะถัน โปแตสเซียม โซเดียม แม็กนิเซียม และเหล็ก ๐.๐๑-๐.๑๖ % ของน้ำหนัก นอกจากนี้ก็มีทองแดง สังกะสี อลูมิเนียม อันเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งก็ตาม แต่ร่างกายเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ จับต้องได้ จะเห็นความ

ขาดจากกันก็ต่อเมื่อตายลง ร่างกายเน่าเปื่อยไปเท่านั้น เหตุนี้มนุษย์จึงหลงยึดถือว่าเป็นตัวตน

ประการที่สอง ร่างกายมนุษย์นี้นับแต่เด็กถึงผู้ใหญ่จะหนักประมาณ ๒๐--๖๐ กิโลกรัม หรือบางคนมากกว่านี้ การที่ต้องรับน้ำหนักขนาดนี้ย่อมทำให้เกิดการเมื่อยล้า รำคาญ เช่น นั่งนานเมื่อยก็ต้องยืนขึ้นให้หายเมื่อย เมื่อยืนนานเมื่อยก็ต้องเดิน ครั้นนาน ๆ เข้าก็เมื่อยเปลี่ยนเป็นนอน นอนนาน ๆ เมื่อยเปลี่ยนเป็นนั่ง วนเวียนอยู่อย่างนี้เรียกว่า อิริยาบถ ๆ นี้แหละที่ทำให้เข้าใจว่า ทำให้เกิดความสุข ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนอิริยาบถขณะหนึ่ง ๆ นี้เอง เป็นเครื่องปิดบังมิให้รู้ว่า ร่างกายทนอยู่ในอาการเดียวนาน ๆ ไม่ได้ ปวดเมื่อยเป็นทุกข์ จึงต้องเปลี่ยนอิริยาบถอยู่เสมอเช่นเดียวกับการคอยรักษาพยาบาลคนไข้อยู่ตลอดเวลา

ประการที่สาม การเกิดสืบต่อของเซลล์ในร่างกายก็ดี การเกิดดับของจิตในวาระหนึ่งๆ

ก็ดี รวดเร็วจนปุถุชนไม่สามารถจะทราบได้ แม้แต่ภาพยนต์ซึ่งในปัจจุบันนี้เทคนิคในการฉาย สามารถส่งภาพได้ในความเร็ว ๔๘ ภาพต่อวินาที จึงทำให้เห็นภาพเคลื่อนไหวได้เหมือนมีชีวิต แต่การเกิดดับของจิตนั้นรวดเร็วกว่าภาพยนต์หลายพันเท่า จึงทำให้เข้าใจว่าชีวิตร่างกายนี้เป็นสิ่งเดียวกัน มีความคงทนยั่งยืนตามที่ปรากฏแก่สายตา

ด้วยเหตุสามประการนี้เองจึงทำให้มนุษย์มิสามารถจะเข้าถึงข้อเท็จจริงของชีวิต จึงยึดถือสิ่งที่มองเห็นและความเข้าใจที่ว่าจะเป็นสุข มนุษย์จึงไม่อาจพบความสุขได้ในเมื่อยังไม่รู้จักทุกข์ พุทธคติถือว่า จิต เจตสิก รูป (Corporeality) ที่เกิดขึ้นทั้งดีและชั่วล้วนเป็นความทุกข์ทั้งสิ้น แม้ความสุขกายสุขใจก็นับเป็นทุกข์ด้วย เพราะเมื่อสิ้นสุขก็กลายเป็นทุกข์ทันที เสมือนกับการกล่าวถึงความเย็นย่อมหมายถึงอุณหภูมิลดลง เมื่อกล่าวถึงสุขก็ได้แก่ขณะที่ทุกข์ลดลง ซึ่งเนื้อ

แท้แล้วความสุขหามีไม่ คงมีแต่ทุกข์อย่างเดียว และจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. ทุกข์เวทนา (Suffering) ได้แก่การไม่สบายใจ ไม่สบายกาย เนื่องจากได้รับการกระทบจากสิ่งที่พอใจและไม่พอใจ เช่น

๑.๑ ทางกาย มีการเจ็บ ปวด ป่วย ไข้ เมื่อยขบ แสบเผ็ด ร้อน หนาว

๑.๒ ทางใจ มีการโศกเศร้า คร่ำครวญรำพัน เสียใจ คับแค้นใจ เมื่อประสบความพินาศของสิ่งที่พอใจ ความผิดหวังที่ประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ เสียดายที่ต้องพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ ไม่พอใจที่ไม่สมปรารถนา

๒. ทุกข์ตามสภาพ (Unstability) ได้แก่การไม่สบายใจตามสภาพของธรรมชาติ เช่น

๒.๑ การเกิด คือการอุบัติขึ้น หรือปรากฏขึ้นของสภาวธรรมใด ๆ ก็ดี ไม่คงทนยั่งยืน ต้องถึงกาลอวสานในที่สุด ลักษณะที่ทนอยู่ไม่ได้ตามสภาพนี้เป็นทุกข์ที่มองไม่เห็น

๒.๒ การแปรเปลี่ยน คือการที่ไม่คงสภาพ มีการเปลี่ยนจากใหม่เป็นเก่า จากถาวรเป็นเสื่อมโทรม ผุพัง ไม่ว่ามนุษย์ สัตว์ พืช วัตถุ การที่เข้าใจว่าเจริญเติบโตขึ้นนั้น คือการที่กำลังแปรไปสู่ความแก่นั่นเอง ร่างกายมนุษย์จึงไม่ผิดกับโคที่กำลังเดินมุ่งหน้าไปสู่โรงฆ่าสัตว์ ยิ่งเจริญเติบโตขึ้นเพียงใดก็ยิ่งใกล้เวลาตายเพียงนั้น ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะนี้เป็นทุกข์ที่มองไม่เห็น

๒.๓ การดับสูญ คือการสิ้นสุดสภาพ อันเป็นที่สุดของปรากฏการณ์ทุกสิ่ง ลักษณะที่แตกดับนี้ เป็นทุกข์ที่มองไม่เห็น

จึงเห็นได้ว่า ทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับการยึดมั่นถือมั่นในปรากฏการณ์ ๕ อย่าง คือ

๑. รูป (Corporeality) โดยการยึดถือว่าสิ่งที่เห็นนั้น สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ตามที่สมมติเรียกกัน

๒. ความรู้สึก (Feeling) โดยการยึด

ถือว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นสุข ทุกข์ ดีใจ เสียใจ ตามที่สมมติกัน

๓. ความจำได้ (Perception) โดยการยึดถือว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็น ม้า นก เขียว แดง ตามที่สมมติกัน

๔. ความคิดคำนึง (Mental Formation) โดยการยึดถือว่าเป็น บาป บุญ ชั่ว ดี ตามที่สมมติกัน

๕. ความรู้ได้ (Consciousness) โดยการยึดถือว่า เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตามที่สมมติกัน

ความยึดถือเหล่านี้ทำให้มนุษย์กระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้รับความสุข ความสมปรารถนาของตนวันแล้ววันเล่า มนุษย์จะจำไม่ได้ว่าเมื่อปีกลายนี้ได้ร้องไห้ด้วยความคับแค้นใจทุกข์ใจกี่ครั้ง และเมื่อปีก่อน ๆ ย้อนหลังไปนั้นกี่ครั้ง เมื่อชีวิตต้องหมุนเวียนอยู่เช่นนี้จะรู้ได้ไหมว่า ได้เกิดมีชีวิตมาแล้วกี่ร้อยกี่พันครั้ง

ร้องไห้มาแล้วเท่าใด น้ำตาที่ร่ำไห้มาชาติแล้วชาติเล่านั้น ถ้ารวมไว้จะมากมายท่วมโลก เนื้อหนังร่างกายในอดีตถ้าไม่ผุพังเน่าเปื่อยย่อมจะทับถมสูงกว่าภูเขา นั่นคือความทุกข์ยากที่ได้รับในชีวิตมนุษย์

สรุปแล้วชีวิตนี้หาได้เป็นส่วนเดียวกับสรีรร่างกายไม่ เป็นเพียงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เข้าไปครอบงำร่างกายโดยอำนาจแห่งผลการกระทำในอดีตชักนำมา มีการเกิดขึ้นและดับไปขาดตอนกันในวินาทีหนึ่ง ๆ เหลือที่จะคณานับ เช่นเดียวกับเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากระแสสลับ แต่ด้วยความรวดเร็วจึงทำให้เข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน เหมือนดังที่เห็นแสงไฟฟ้าในหลอดไฟสว่างอยู่ตลอดเวลานั้น ต่อเมื่อร่างกายนี้ทรุดโทรมลงจนอวัยวะไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้แล้วก็จะแยกกันไป ซึ่งทำให้มนุษย์เข้าใจว่าชีวิตได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่ความจริงหาเป็นเช่นที่เข้าใจไม่ เพราะชีวิตนั้นจะต้องไปปรากฏขึ้น

อีกตามผลการกระทำที่ได้กระทำไว้ เรียกว่าเกิดใหม่ (Rebirth) แต่ชีวิตหรือที่เรียกว่าจิต หรือวิญญาณ (Consciousness) นี้จะไม่เกิดขึ้นได้ ถ้าได้รู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีตัวตน ไม่คงทนถาวรล้วนแต่เป็นทุกข์ การกระทำใด ๆ ก็เกิดขึ้นเพียงกิริยาไม่มีความปรารถนาจะให้มีให้เป็นตามใจ ผลแห่งการกระทำนั้น ๆ ก็จะไม่ถูกสะสมไว้ให้เป็นกำลังผลักดันให้จิตไปเกิดอีกได้ ปรากฏการณ์นั้นก็สิ้นไปเหมือนไฟที่หมดเชื้อเพลิงฉันนั้น ดังนั้นวิญญาณ (Soul) ในพุทธคติจึงไม่มี และไม่มีการเกิดสืบต่อ (Reincarnation) ดังลัทธิอื่น

ตามที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเพียงทฤษฎี ซึ่งจะทำให้เข้าใจได้ไม่ชัดเจนพอ เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนที่ได้เรียนเรื่องอริยสัจจ์สี่มาแต่เยาว์วัยสมัยอยู่ในโรงเรียนจนกระทั่งสิ้นชีวิต ก็ไม่ทราบชัดว่าเป็นอย่างไร นอกจากอ่านตามตัวหนังสือเท่านั้น พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์

ชำระจิตใจให้สะอาดด้วยการใช้สติตามกำหนดอาการของจิตให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งแก่ตนเองถึงปรากฏการณ์ตามที่กล่าวมาข้างต้นโดยใช้ร่างกายของตนเองเป็นห้องทดลอง เรียกว่า วิปัสสนาภาวนา (Insight Development) การบำเพ็ญวิปัสสนาภาวนานี้มิใช่การสกดจิตตามวิชาสกดจิต เนื่องจากจิตยังมิได้ตกอยู่ในสภาพที่ไม่รู้ตัว (Trance) เพราะต้องใช้สติคอยเฝ้าพิจารณาอาการเกิดดับของจิตอยู่ และเมื่อบรรลุผลแล้วก็ไม่เกิดปรากฏการณ์นอกเหนืออินทรีย์ (Extra Sensory Perception) เว้นแต่ผู้ที่ได้ฌานจากการปฏิบัติสมถภาวนา (Concentration Development) มาก่อนแล้วเท่านั้น การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนานี้ คือการตั้งสติกำกับอาการของจิต เช่น การมองเห็นก็ให้รู้เพียงเห็นเท่านั้น ไม่ได้รู้เลยไปถึงว่าเห็นอะไร ชอบหรือไม่ชอบ การรู้ทางจมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เช่นเดียวกัน แล้วรักษาอาการรู้นั้นๆไว้ให้ติดต่อกันเป็นเวลา

นาน ซึ่งในที่สุดก็จะเกิดความรู้ว่าไม่มีอะไรเลย ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ทำให้รู้สึกได้ แล้วก็หายไป ไม่มีตัว ไม่มีตน ไม่มีเรา ไม่มีเขา ไม่มีรัก ไม่มีหวงแหน คงมีแต่ความว่างเปล่าทั้งสิ้น ความกระวนกระวายใด ๆ ก็จะหมดไป ความสงบก็เกิดขึ้น คงดำรงชีวิตอยู่ในโลกโดยไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าหาความสุขเช่นที่ผู้อื่นเข้าใจ ดังพุทธภาษิตที่กล่าวว่า "**ผู้รู้หาข้องอยู่ไม่**"

รายนามเจ้าภาพในการสวดอภิธรรมศพ

คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์

ณ วัดธาตุทอง พระโขนง พระนคร

๑๙ มีนาคม ๒๕๑๔ ลูก ๆ ทุกคน และ ญาติ

๒๐ มีนาคม ๒๕๑๔ ลูก ๆ ทุกคน และ ญาติมิตร

๒๑ มีนาคม ๒๕๑๔ พ.ต.อ. ขนก–คุณโร้ส บริบาลบุรีภัณฑ์ คุณจวบจิตร รอดบุญ ดร. มาลี สัณฑ์กุล คุณบังอร เกษมศานติ์ คุณวรนุช จิตรธรรมสถาพร คุณเจริญ บุญจันทร์

๒๒ มีนาคม ๒๕๑๔ เพื่อน ๆ ของคุณวิมล ภรรยา พ.อ ฉัตร บวรสิน

๒๓ มีนาคม ๒๕๑๔ ญาติพี่น้องจากตลาดท่าเรือ พระแท่นดงรัง อ. ท่ามะกา จ. กาญจนบุรี

๒๔ มีนาคม ๒๕๑๔ คุณประนอม โรจนเศรษฐี คุณสุมนา ตั้งจิตรนพ คุณลัดดา พินัยนิติศาสตร์ คุณอร่า ทัศนสงวน

๒๕ มีนาคม ๒๕๑๔ นสพ.เดลินิวส์ คุณเชลง กัทลีรดะพันธุ์ คุณนิช วงศ์สงวน คุณประวิทย์ ลีลาไว

เจ้าภาพ – ขอขอบพระคุณอย่างสูงแด่ทุกท่านที่ได้ให้เกียรติมาร่วมงานฌาปนกิจศพ คุณแม่สังวาลย์ สุขอนานนท์ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องไม่เรียบร้อยประการใด ขอได้โปรดอภัยด้วย.

๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สนิทพันธ์การพิมพ์ 60 ซอยกล้วยน้ำไท
(สุขุมวิท 42) แยกบาร์โบส 2 พระโขนง พระนคร
โทร. 911870
นางเสริมศรี เอกชัย ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2514